گفتوگۆیەکی شانۆیی لەگەڵ نیهاد جامی – بەشی پێنجەم

دراما تۆرگ

بەشی پێنجەم

-هەست ناکەیت تا ئێرە ویستوتە تەواو ئەو روانینە خۆرئاواییە لەشانۆی کوردیی بکەیتە دەرەوە؟

- گەر بگ□□ینەوە سەرەتای گفتوگۆکە، تێدەگەین لەوەی هەر ل□ بەراییەوە ویستومە ڕەخنە لەسێنتەری ئەم شانۆیە بگرین، تۆ سەیرکە تا ئێرە من هەوڵمداوە لەدیدی دێرێدا ئەو سێنتەرە هەڵبوەشێنمەوە، ئێمە ئێستا ل□ بەردەمی بونیادەکانداین، دڵخۆشین ل□ بەردەم بونیاددا، چونکە بونیاد سێنتەری نیە، ئەوە ئەو دۆخە درووستەیە لەئێستادا لای نەوەیەکی نوێی شانۆ بوونی هەیە، پێشتریش خەڵکانێک ویستیان لێی بێنە دەرەوە، بەڵام نەیانتوانی گەشەی پێ بدەن، کارەکانی کۆڕی شانۆی با، نمونەیەکی دیاری ئەو قسانەمانە، بەتایبەت نمایشی «پێکەوە ل□ بەهەشتدا عەسرێ» دەیانویست تێگەیشتنی باو بۆ تازەگەری بگۆڕن، بەڵام دەست نیشانکراوی بیرکردنەوەی شان□یان وایکردبوو تا شوێنێک بڕۆن، ئەوە ڕەنگە بۆ شانۆکاری کورد ڕەخنەیەکی قبوڵکراو نەبێت، بەڵام ڕاستیە، تا ڕادەیەکی زۆر هیوا فایەق لە «مارا-ساد» دەیویست ئەو دەرگا داخراوەیان بکاتەوە، بەلام سەرەنجام گرفتی هیوا لەوێ بوو نمایشەکە دەیویست خۆی بداتەوە دەست پرسەکانی شەقامی کوردیی، ئەوە کارێکی گرنگە، بەلام لەسەر لادان نەبێت لەسەر خودی تێکستەکەوە، هەرچۆنێک بێت ئەوان لەهەوڵی گۆڕینی ئەو دۆخە شانۆییەدا بوون، گەر نەیانتوانی هەناسە درێژبن و دەستکاری کۆی جومگەکان بکەن، بەڵام لەهەوڵی ئەوەدا بوون بەرەو ڕووی ئەو فۆڕمە باوەی تازەگەری بووەستنەوە، دوانزە ساڵە من لەکوردستان نیم و نازانم تەواو چی ڕوو دەدات، ئەوەی هەیە لەتۆڕی کۆمەڵایەتیدا دەیبینم، بەلام شانۆکارانێک هەن جێگای ئومێدن، لەوانە شوان کەریم، ئەو خۆی دەنووسێت شانۆنامەی کەس نابڕێت، ئەوەی خۆی د□یو□ت دەینووسێت و لەگەڵ ئەکتەرەکان کاری تیا دەکات، ئەوەی من دەیبینم لەڤیدیۆکان

یاخود لەناو وتاری رەخنەییدا ئەو تارادەیەکی باش دەزانێ لەگەڵ ویستی بینەری کورد رێ بکات، من بەشێک لەکارەکانیم بە ڤیدیۆ بینیووەو جێی سەرنجە، بە بروای من ئەوە سەرەتایەکی ڕاستەقینەیە بۆ شانۆی کوردیی. ئەو کارە پێویستی بە دراماتۆرگی شانۆییە، بزانێت پێویستی شانۆ چیە، تا بۆی بنووسێت.

من وا تێدەگەم گفتوگۆکەمان لەئێستادا لەسەر پاییەکی زۆر ڕاستگۆو گرنگ وەستاوە، چونکە بابەتێکە هەمیشە وەک ووشە نەک چ□م□ک ئام□ادەبوونێکی پتەوی هەیە، ئێمە ئەوەش کە لە عەرەبەکان خواستوومانە بە شیکردنەوەی دەقی تێگەیشتووین، من لەشاری وارشۆ بۆ ماوەی شەش مانگ دراماتۆرگم خوێندووە لە خوێندنگای دراماتۆرگی شانۆی زیگۆمند هۆبنەر، لەسەر دەستی دیارترین دراماتۆرگی ئەمرۆی شانۆی پۆلەندی ئەویش «ئارتور پاوڤێک» ە، دەمەوێت ل□س□ر□دا بەووردی لەسەر دراماتۆرگ بووەستم، لەچەمک و ناسینەوە تا دەگات بە چۆنیەتی کارکردن، چونکە هەندێکجار خوێندومەتەوە شانۆکاری کورد دەلێت دراماتۆرگ لەسەماو دەرھێنان□دا، نەخێر بەهیچ جۆرێک دراماتۆرگ لەسەمادا بوونی نیە، ئەوە کیرۆگرافە نەک دراماتۆرگ، دەرھێنانی شانۆیی هونەرێکی سەربەخۆیە، لەشوێنێکدا دراماتۆرگ بوونی هەیە، وەک کاک شوان کەریم خۆی نووسەری شانۆنامەکەی بێت، هیوادارم ئارامبگرن و پەلە نەکەن، تا بەورردی لەبارەیەوە دەدوێین، پێویست بەهەڵچوون ناکات، من بەکاری خۆمی دەزانم لەڕووی تیۆریەوە باسی بکەین و لەسەری بووەستین، تاوەکو وەک چەمکەکانی ڕابردوو بارگاوی نەکەین بە فانتازیا خۆی فریوودان.

دراماتۆرگ لەڕابردوودا تایبەت بوو بە نووسەری شانۆیی، شکسپیر و مۆلێر دراماتۆرگن، ئەو چەمکە لەئێستاشدا بۆ نووسەری شانۆنامە بەکار دێت، بەواتای دراماتۆرگ ئەو کەسەیە کە دەقی شانۆیی دەنووسێت، تا هاتنی برێخت ئەو چەمکە بە بروای پاتریک پاڤیس بۆ نوسەری شانۆنامە بەکار هاتووە، تاوەکو ئەڵمانەکان گۆڕیان بۆ راوێژکاری ئەدەبی و شانۆیی دەرھێنەر، پاڤیس لەکتێبەکەیدا بەناوی «فەرھەنگی شانۆ» دراماتۆرگ دەباتە ناو درامای ئەرستۆیی و نا ئەرستۆیی، برێخت گۆڕانکاری بەکاری دراماتۆرگ دەکات، هەڵبەت توێژەری شانۆیی فەرەنسی ئان ئۆبێرسفێل کە لەبنەرەتدا ژنە جولەکەیەکی پۆلەندیە، هاوڕاي ل□گەڵ ئەو ڕوانینەی پاتریک پاڤیس، ئۆبێر سفێل کتێبێکی هەیە بەناونیشانی «زاراوە

سەرەکییەکان لە شیکردنەوەی شانۆدا»، ئەویش بەهەمان شێوە دراماتۆرگ بە نوسەری شانۆنامە ناو دەبات تا هاتنی برێخت، ئاماژە بەوەش دەکات بەوەی لە ئەمڕۆدا ئەو چەمکە هەڵگری سێ مانـــایە: ١- تـــوێژینەوەی بە بنیاتنـــانی شانۆنـــامە ٢- نووسـینەوەی نمـایش ٣- تـوێژینەوەی بەڵگەدار بە پەیوەنـدی نێوان دەق و نمایشی شانۆیی لە لایەک و لەلایەکی ترلەنێوان مێژوو و لایەناکانیتردا، ئەویش وەک پاتریک پاڤیس ناوی دەبات بەمانا ئەڵمانی یاخود برێختییەکەی دراماتۆرگ.

-یانی چی مانا برێختییەکەی؟ ئایا دراماتۆرگ لای برێخت مانایەکی تایبەتی هەیە؟

-ئەو دوانە هەردووکیان دوو فەهم بە دراماتۆرگ دەبەخشن، دراماتۆرگ لەشانۆی ئەرستۆیی و دراماتۆرگ لەشانۆی نا ئەرستۆیی، ئەبەر سفێل بە دوو تێگەیشتن لەسەر دراماتۆرگ وەستاوە، کاتێک باس لەجیاوازی مانای کۆن و نوێ بە دراماتۆرگ دەکات، لەمانای نوێدا کە باس لە برێختە ئاماژە بە ئەوە دەکـات کە ئەڵمانیەکـان مانـای نوێیـان پێداوە، مانا ئەڵمانیەکە ناو دەبات بە یاریدەدەری دەرهێنەری شانۆیی، بڕوای وایە کـاری ئەو بـریتیە لەئامـادەکردنی دەقەکـان لەکـاتی پەیوەسـتدا، گەڕان و تـوێژینەوەی ئەدەبـی و مێـژوویی، بیرکـردنەوە لەمانـاو ئایـدیۆلۆژیا، هەنـدێک کـات کارکردن لەگەڵ گونجانـدنی دەق، لەگەڵ هەڵسـان بە چاکسـازیە گەورەو بچووکەکـان، بەشداریکردن لە پڕۆڤەکان بەو پێیەی چاودێرێکی بێلایەنە، هەروەها هەندێک کاتی تریش بزوێنەرو چالاکە «ئامادەکردنی پرۆگرامەکان و ڕێکخستنی دانیشتنی گفتوگۆکان»
ئەبەرسفێل بەم پێناسەیە سەیری کاری دراماتۆرگی نوێی شانۆی ئەڵمانی دەکات، ئاماژە بە زۆربەی دەرهێنەران دەکات کە دراماتۆرگ لەناو نمایشەکانیاندا هەیە، لەپاش ئەوە باس لەوانیتر دەکات، ووتەیەکی ڤیتز بە نمونە دەهێنێتەوە «نامەوێت کەسێک راسپێرم بۆ بیرکردنەوە» بەمانای ئەوەی لەلای ڤیتز دەرهێنەر بۆ خۆی هەڵدەستێت بەکاری دراماتۆرگی، بەڵام وەک پێشتر ئاماژەمان بۆ کرد باس لە لایەنگرانی شانۆیی برێخت دەکات بەوەی ئەوان رۆلی دراماتۆرگیان لەمانا نوێیەکەدا خستەتە ڕوو، سەرباری ئەوەی کە برێخت بە خۆشی دراماتۆرگی تایبەتی بە کارەکانی هەبووە، ئەوەش لای ئەو دەرهێنەرە نـاو دەبـات بە «راسـپاردنی ئایـدیۆلۆژیا» کە ئەو راسـپاردنە بە لاوازکردنی چەمکەکە دەبینێت.

-تـا ئێرە پێناسـەی چەمکەکە، ئێسـتا لەنێـوان مانـای کۆن بە

دراماتۆرگ و مانای نوێی ئەڵمانیەکان تۆ چۆن سەیری ئەو چەمکە دەکەیت؟

-راستییەکەی ئەوە من نیم چۆن سەیری دەکەم، بەڵام بەپێی خوێندنەوەو خوێندن و تێگەیشتن، دەتوانم هەندێک ڕوانینی تایبەتی خۆم نیشان بدەم، کە هەوڵەکە بۆ نزیکردنەوەی هەردوو ماناکە لەیەکتری، ئەوەش لەڕوانگەی خوێندنی دراماتۆرگی و کۆمەڵێک نمایشی شانۆیی سەر شانۆکانی شانۆی پۆڵەندی.
دراماتۆرگ تێکستێکی ناشانۆیی دەگۆڕێت بۆ شانۆنامە، یاخود چیرۆکێکی ناو ڕابردوو کە لەزار بیستراوە، هەندێک دیاردە کولتورییەکانی سیما کولتورییە کۆمەڵگا کاتێک دەکرێت بە دەقی شانۆیی ئەوە دراماتۆرگە پێی هەڵدەستێت، بەجیا لەو مانا ئەڵمانیەی ئاماژەمان بۆ کرد، مانایەکیتری هەیە، دەرهێنەر لەشانۆی پۆڵەندی دراماتۆرگ بانگهێشت دەکات بۆ چۆنیەتی لابردنی ووشەیەک یاخود ڕستەیەک کە ناکرێت بە کۆمەڵگاکەی ئەو گونجاو بێت، با نمونە بێنینەوە لەشانۆنامەی «سێ خوشک» لە نووسینی چێخۆف یەکێک لەخوشکەکان کە ماشا، یە ئاراستەی ڤەرشینینی دەکات بەوەی دەڕواتە پۆڵەندا و لەوێ ژنەکان باوەشی بۆ دەکەنەوەو پێی دەڵێن گیانەکەم.

-نەخێر وای پێ ناڵێت، بەلکو لە وەرگێڕانەکەی جەلال تەقێ کە روسی زمانێکی تەواوە و پێشتر کۆمەڵێ چیرۆکێکی تری چێخۆڤی کردووە بە کوردیی و لەوەرگێڕانی ئەو شانۆنامەیەدا ووشەی گیانەکەم بە کار ناهێنێت، بەلکو ووشەی کۆخانە دەنووسێت، ئایا پێت وایە ئەو دوو ووشەیە یەک مانایان هەیە؟

-پرسیارەکە لەشوێنی خۆیدایە، من هاوڕام جەلال تەقێ بەشاهیدی زۆرینە ڕووسی زمان و کوردییەکەشی پاراوەو دستۆڤسکی وەرگێڕاوە بە کوردیی لەپاڵ کۆمەلێک چیرۆک و شانۆنامەی چێخۆڤ، بەڵام ووشەی کوخانە ووشەیەکی رووسی نیە، بەڵکو ووشەیەکی پۆڵەندیە، وەک ووشەی حەیاتمی کەرکوکی وایە، یا بەساقەوبمی سلێمانی، بە ژن و پیاو بەکار دێت، بەڵام بۆچی ماشا بۆ پۆلەندی دەیلێت؟ ئەوە سوکایەتیە بە مرۆڤی پۆڵەندی بەوەی دەیەوێت بە ڤەرشینین بڵێت ژنەکان باوەشی سۆزداریت بۆ دەکەنەوەو دەڵێن کوخانە، هەڵبەت لێرەدا بۆ دەرهێنەری پۆڵەندی دراماتۆرگ لەشانۆی پۆڤشیخنی بانگهێشت کرا کە چۆن ئەو ووشەیە لا ببردرێت و زیان بە شانۆنامەکە نەگەیەنێت، دراماتۆرگەکە ئاماژەی بە ئەوە دەکرد، دەبێت سەر لەبەری کەسێتی ڤەرشینین دەستکاری بکرێت بە ئەوەی ئەو ووشەیە بەکار نەهێنێت یاخود دەبێت دیمەنێک بە تەواوی لا ببردرێت، ئەوەش کارێکی نەکردەیە، دراماتۆرگ

ئەو کارەش ئەنجام دەدات، نەک وەک شانۆی کوردیی دیمەن و پەردە لابەرین وبڵێین لەگەڵ دیدگای دەرهێنانیمان ناگونجێت، دەرهێنەری کورد دێت پێی دەلێی دەستکاری تەواوی تێکستەکەی شکسپیرت کردووە، دەڵێت ئەوە هاملێتی منە و من دەستکاری دەکەم، نەخێر هاملێتی تۆ نیە هی شکسپیرە، تۆ تەنیا پێویستە بەشێوەیەکی گونجاو وەک ئەوەی شکسپیر داوای دەکات بیخەیتە سەر شانۆ، بۆت هەیە جل وبەرگ و دیکۆرو روناکی و جولە دەستکاری بکەیت، بەڵام دیالۆگ و ڕستەو کارەکتەرو دیمەن وەک خۆی دەمێنێتەوە، بۆی□ ل□□ر□دا بڕوام وایە تەواوی وێنەکانی دراماتۆرگمان ڕوون کردبێتەوە، بەڵام من نازانم بۆچی زۆرجار لەشانۆی عەرەبیدا دراماتۆرگ بە ڕەخنەگر دەناسرێت، بەوەی کاری نووسینی تێبینەکانی رۆژانی پرۆڤە بێت تاوەکو دواتر قسە لەنمایش بکات، ناوی دەبەن بە شیکەرەوەی دەق، ئەو مانا عەرەبیە کە بەشێکی دیاری شانۆکاری کورد تێی کەوتووە هیچ پەیوەندیەکی بە دراماتۆرگەوە نیە، دراماتۆرگ نە شیکردنەوەی دەقە نەوا بەستەی نمایش ودەرهێنانە، دراماتۆرگ نووسەری شانۆنامەیە، بەدوای برێخت وەزیفەی تری بۆ دەرکەوتووە کە لەلای ئێمە زۆرجار ئەو کارەی دراماتۆرگ ڕاسپێردراوە بە بەرێوبەری شانۆ، چونکە ئامادەکردنی بەڵگەو دۆکۆمێنت بۆ ئەکتەرو ڕێکخستنی دانیشتنەکان کە لەشانۆی ئەڵمانی دراوە بە دراماتۆرگ لەلای ئێمە بەرێوبەری شانۆ پێی هەڵساوە.

شوان کەریم، شکستهێنان یان سەرکەوتن؟.. حەیدەر عەبدولرەحمان

نامەوێ بە پێچ و پەناو لەژێر پەردە قسە لەشانۆیی (پیانۆ) ی شوان کەریمی نووسەرو دەرهێنەر بکەم، ئەمە نە لە ب□رز□و□ندی بینەرو نەلە ب□رز□و□ندی خودی شوان کەریمە، لە هەموو حاڵەتێکا هەر دەرهێنەرێک بیو□□ت بەردەوامی بە ئەزموونەکانی خۆی بدات، کەس ناتوانێ گرێنتی مانەوەی ئەو ئەزموونە بدات لە قەدێکی دیاری کراودا ، ئەگەر هەموو ئەگەرەکان نەخاتە بەرچاوی خۆی، لەوانەش

سەرکەوتنی گەورە یان شکستی چاوەڕوان نەکراو.

شوان کەریم لەو دەرھێنەرانەیە بەرگەی وەستانی درێژ خایەن ناگرێت، بێ پرۆژەی شانۆیی یا درامی ئارام ناگرێ، باکیشی بە ھیچ ئەنجامێک نیە لە ئەزموونەکانی، کاتێ شانی خۆی دایە بەر ئیشێک لە شکست ناترسێ، چونکە بە پێی لۆژیک ئەو ھەڵس و کەوت لەگەڵ ئەنجامی کارەکان دەکات، بە پێی لۆژیکیش ھەموو کارێک ئەگەری شکستی ھەیە، وەک ئەگەری سەرکەوتن، بە پێی ئەو ھاوکێشەیەش ھیچ شکستێک خاڵی کۆتایی نیە، بەڵکو ھاندانە بۆ بیرکردنەوە لە پڕکردنەوەی بۆشاییەک کە کەوتۆتە دەرەوەی ویست و دەسەڵاتی دەرھێنەر.

ئەوەی لە پەراوێزی ھەر کارێکی شکست خواردوو سوودی لێ وەردەگیرێ، بەدواداگەڕان و دۆزینەوەی ئەو فاکتەرانەن کە شکست ھێنان دروستی دەکات،

خوا نەخواستە مەبەست لەو چەند نموونەیە، شوان کەریم و پیانۆک□ی نیە، ئەگەرچی ئاساییە ئەگەر ئەویش بێت، مادام ئەو نەوەستاوەو کار دەکات، ئاستی داھێنانی یان شکست خواردنی، کارێکی ڕەھا نیە، بەڵکو ڕێژییە.

ئەگەر ڕیتمی کارکردنی شوان بێنیە بەرچاوی خۆت و بتەوێ بە ژمارە قسە بکەیت، دەگەیتە ئەو بڕوایە کە ڕیتمەکە بەلەبەرچاو گرتنی ھەلومەرجی سەختی شانۆ لە کوردستان و بە بەراورد لەگەڵ دەرھێنەرانی دیکەی کوردستان، ڕەنگە ڕیتمێکی خێرا بووە، ئەم خێراییە لە بەرژەوەندی شوان نەبووە، چونکە دەرفەتی خۆ ئامادەکردنی کەمتر بۆتەوە.

بەڵام بۆ خێرایی کارکردن؟

ئایا خێرایی بە مەبەستی دەسکەوتی ماددی بووەو بینەری زۆر و فرۆشتنی پلیتی زۆر بووەتە حالەتێکی موغری بۆ گەڕانەوەی خێرا؟

یاخود غیابی بەرھەمی شانۆیی و زەروورەتی شانۆ ھانی داوە پەلە بکا بۆ پڕکردنەوەی بۆشاییەکە؟

ھاوسەنگی یان لاری شوان بە تەنیا بەراوردێکی (پیانۆ) لەگەڵ بابلۆو باڵندەی کامەرانی دەردەکەوێ، بەگشتی ھەست بەجیاوازی زەقی (پیانۆ) لەگەڵ ھەردوو بەرھەمدا گەلێک زۆرە،

ئەگەرچی دەرھێنەر ھەوڵی دووبارەکردنەوەی ھەمان فۆرمی داوە، بەڵام ئەمجارەیان بە نادروستی.

وەک باوە شوان لەھەر سێ شانۆگەریدا یەک فۆرمی لە بونیاتی شانۆگەریەکانیدا بەکار ھێناوە، بەڵام بۆ ھەر نمایشێک ڕەنگێک لەوانە بەکارھێنانی سیناریۆیەک کە وابەستە بێت، بەچەند کێشەیەکی کۆمەڵایەتی ناوخۆیی.

دووھەمیان بەکارھێنانی ئاوازو گۆرانی، کە ئەمجارە ئەکتیفی

نمایشەکەی هێنایە خوارەوە، بەمەش ڕەنگێکی سەرەکی نمایشەکەی کوشت. سێیەمیان ڕەگەزی کۆمەدیایە لە هەرسێ نمایش، ئەمەشیان هەمان چارەنووسی ڕەگەزی دووەمی بەسەر هات.
ئەگەر بەم شێوەیە چەند پارچەیەکی نمایشەکە ڕوو بە ڕووی ئیفلیجی بێتەوە، دەبێ جەستەی نمایشەکە چی بەسەر بێت.

کاتێ بینەر ناونیشانی نمایشەکە بیری بۆ ئەوە دەچێت کە ئەو ئامێرە کرۆکی ئامانج و گوتاری نمایشەکەیە و هێمایەکی فەلسەفی کاریگەرە بۆ گوزارشت کردن لە گەلێک مەغزای نهێنی ڕووداوەکانی ناو نمایشەکە، وەک ئەوەی گوزارشت لەگۆشەگیری و تەنیایی و خەمێکی گەورەی دەروونی بکات، که ئەو ئامێرە بە هەموو هێزی خۆیەوە، هەوڵی بۆ هاوسەنگ ڕاگرتنی بدات.
زۆر لە چاوەڕوانی ئەوەدا دەمێنێتەوە ئەو ئامێرە مۆسیقاییە و ڕیتمی ئاوازەکانی، لە دەستی یەکێ لە کاراکتەرەکانی نمایش، بتخاتە ناو دنیای هێمنی و تەنیایی، کەچی تا کۆتایی نمایش ئەو ئامێرە وەک جەستەیەکی مردووی بێ خاوەن، یان وه ك یەکێ لە ئەکسسواراتی شانۆ بۆشاییەکی فەزای شانۆگەرییەکەی پێ پڕ کرابێتەوە.
ئەو کات بینەر لەخۆی دەپرسێ، باشە ئەودەرهێنەرە بۆچ ئامانجێک ئەو نمایشەی ناو ناوە (پیانوو) ئەگەر بوون و نەبوونی ئەو ئامێرە وەک یەک بێت لەسەر شانۆ؟
بۆچی دەرهێنەر هەوڵی نەداوە ئامێرەکە بە زیندوو ڕابگرێ، بەلانی کەم پاساو بە ئەو تەنە گەورە مردووەی سەر شانۆی هە بێت.
ئایا بەلای دەرهێنەر مردنی لایەکی فەزای نمایش، نا هاوسەنگی دروست ناکات، لەسەر تەختەی شانۆ؟
کێشەی گەورەی پیانووەکە ئەوەیەکە بێتە ناونیشانی نمایش، هه ر ئه وه شه بێتە خاڵی سەرەکی جەخت کردنەوەو لەسەر وەستانی بینه ربەرامبەر ئامێرەکە و بیرکردنەوە لە فەلسەفەو زەروورەتی لەسەر شانۆ.
پەلە پروزە ی دەرهێنەر بە نمایش وای کردووە، کۆڵەگەی بنەڕەتی بونیاتی شانۆگەرییەکەی کە(دەقە) بخاتە مەترسییەوە، چونکە دایەلۆگەکانی بەشێوەیەکی پڕ لە تەموو مژاوی و ئاڵۆز داڕشتووە، کە لای بینەری کورد کەمێک نامۆ بێت، بەدەر لەچەند دایەلۆگێکی وەک داخستن و دا نەخستنی دەرگا بەڕووی بیانییەکان
تە نانه ت کاراکتەرێکی سەرەکی لە نێو کاراکتەرەکاندا هەڵنەبژاردووە، ببێتە پاڵەوانی هەڵگری ئامانجی نمایشەکە.
نەخێر فەلسەفەی نمایشەکە پارچە پارچە کراوەو ڕادەست کردنیشی لاوازە.

بۆیه کۆتا دیمەن، ئەو کاریگەرییە هونەری و دراماتیکییەی نامێنێ کە بینەر ئاواتی بۆ دەخوازێ
من بینەرێکم بە پێنج خولەک دوای کۆتایی نمایش هیچ دیمەنێک، هیچ جولانەوەیەکی ڕەمزی، هیچ سینۆگرافیایەک، هیچ ڕیتمێکی جیاواز، هیچ..هیچ شتێکم لە زەهنی دا بە تۆمار کراوی لە مێشکدا نەماوە، هیچ ستاتیکاو جوانیەک چاومی تێر نەکردووە، کەواتە ئەو هەوو دەف و دۆڵەی لەبەردەم کامێرا بە بینەر تۆمار دەکرێن بۆ بازاڕ پەیدا کردن لە کوێن بۆ من نایانبینم؟
تەنیا شتێ کە نکۆڵی لێ ناکرێت و لە نمایشەکە دڵخۆش دەکات، ئەو ئەکتەرە ل□ه□اتووانەن، کە زۆر بە کارامەیی و نواندنی داهێنەرانەیان هاوسەنگی شانۆیان ڕاگرتبوو، بینەریان لەزۆر کەلێنی گەورەی نمایش غافل کردبوو، یەکە یەکەی ئه و ئه کته رانه شایەستەی سەر بۆ دانواندنن.
ئەوەش که له دوماهیدا گرنگە، شوان کەریم لەو ئەزموونە نو□ی□ □یدا وەری بگرێ، بە دەردی پارێزەری نمایشە که ی خۆی نەچێ.
وا باشترە ئەو یەکەم کەس بێت لەوانەی سوود لەو فەلسەفەیە وەرگرن، بۆ ماوەیەک پشوو بدا، ئینجا بە داهێنانی َکی گەورەی وەک (بابلۆ)ی بگەڕێتەوە گۆڕەپانەکە.

کەرێك بە پارەی بەفر کڕدرا بێت ئاو دەیبات !.. سەدیق سەعید ڕواندزی

کەناڵێکی ئاسمانی، کە گوایا خۆی پێ یەکەمی بێ ڕکابەرە، لە دیاڵۆگیکدا میوانداریی کچە مۆدێلێك و کەسێکی سۆسیال میدیای (ناڵێم کەسایەتی چونکە کەسایەتی ڕەهەندێکی فراوانی هەیە) کرد.
سەرەتا وامزانی سوکرات و ئەفلاتوون ڕووبەڕووی یەکتری بوونەتەوە !
بە هەر حاڵ کەناڵەکە بە پێی تێگەیشتنی خۆیان، ئازادن لەوەی کێ بانگی بەرنامەکانیان دەکەن، بەڵام ئەوەی بۆ من جێی سەرنج و پێکەنین و هەڵوەستەکردن بوو ئەوە بوو، کە کەسە خێرخوازەکە، بە

تاسە و نیگەرانییەوە گوتی:_(کچە مەدەل هەیە، پێنجا، شەست دەفتەری لە پیاوێك ستاندووە و بردووەو ئەویش ناوێریت قسە بکات چونکە بە وێنەیەك و ڤیدیۆیەك ئابڕووی دەبات) بێگومان گەر پیاوێك، پیاوبوونەکەی هەر بایی ئەوە بێت، کچە مەدەلێك بتوانێت فریوی بدات و شەست دەفتەری لێ بستێنێت، ئەوا نەك جارێك، سەد جار نەشی گیانی کچەکە بەتز پیاوێك گەر ئامادە نەبێت، کەمێك لەو هەموو پارەیەی بە منداڵە هەتیوێك، ژنەکی پیاو مردوو، ژنە شەهیدێك، منداڵی شەهیدێك، قوتابخانەیەك و نەخۆشخانەیەك و مزگەوتێك بکاتە خێر و چاکە و تەرخان بکات، بە ئەوە باشە با بیبات! مەگەر کورد ناڵێت ماڵی بای بە بای دەڕوات؟ یان کەرێك بە پارەی بەفر کڕدرابێت ئاو دەیبات؟ کەسێك ئامادە بێت، پێنجا شەست دەفتەر بە کچە مەدیلێك بدات، نەك شایەنی ئەوە نییە مرۆڤ هاوسۆزی بێت و لە خەمی دابێت، بەڵکو دەبێ نزای ئەوەی لێ بکات، ئەوەندی تریشی لێ بسێنن! مەگەر خوا بزانێت ئەو جۆرە کەسانە، بە چ ڕێگایەکی گەندەڵی و ناشەرعی ئەو پارەیەیان دەستکەوتووە، کە سەدان نموونەی لەو شێوەیە لە کوردستان هەن، کە ئامادە نین باربەی قوتابییەکی هەژار، کرێکارێك و ژینگە دەستەك بکەن، کەچی هەموو ئەخڵاق و تێگەیشتنیان ئەوە یە، بەم شێوەیە پارە بە هەدەر بدەن.

ڕۆژگاری پووچگەرایی و بێبەهایی پێنووس. ستار ئەحمەد

مرۆڤایەتی لە هیچ سەردەمێکدا وەك ئەمڕۆ دووچاری دابەزینی بەها گیانی و زانستییەکان نەبووەتەوە، بەڵام لە خاک و ناوچەی ئێمەدا ئەم دۆخە گەیشتووەتە ئاستێکی زۆر مەترسیدار. ئەمڕۆ دەبینین لە بەردەم سەردەمێکدا ڕاوەستاوین کە تێیدا کەسانی پووچ و بێناوەرۆك کراونەتە پێشەنگی کۆمەڵگە و ناوەندە میدیایی و ڕاگەیاندنەکان بایەخی تەواویان پێدەدەن. ئەوانەی هیچ بەرهەمێکی زانستی و هزرییان نییە و تەنیا بە دەرکەوتنی ڕووکەشیان و دروستکردنی کەشوهەوای بێکەڵك سەرنجی خەڵکی دەڕفێنن، دەخرێنە سەرەوەی بایەخی کۆمەڵایەتییەوە. لە بەرامبەردا، ئەدیب و نووسەر و بیرمەندانێك لەم کوردستانەدا هەن کە هەموو تەمەنی خۆیان لە پێناو ڕووناك کردنەوەی

بیری خەڵك و دەوڵەمەندكردنی زمان و وێژەی كوردی بەخشیوە، كەچی ئەمڕۆ لە پەراوێزێكی تەواو تاریكدا دەژین.

نووسەر و ڕۆشنبیری ڕاستەقینە لەم نیشتمانەدا گەیشتووەتە دۆخێك كە تەنانەت سادەترین مافی ژیان و بژێویان نییە. بەشێكی زۆریان هیچ مووچە و داهاتێكی مانگانەیان نییە و تەنانەت لە سەرەتاییترین مافی بەخێوكردن و هاوكاریی كۆمەڵایەتیش بێبەشن. كەس ئاوڕ لە دەرد و ئێشەكانیان ناداتەوە؛ نە دەسەڵاتی ڕامیاری كە ئەركی سەرەكییەتی ڕێز لە سامانە هزرییەكەی بگرێت، نە كۆمەڵگە كە خەریكە هۆشیارییەكەی لەناو ڕەوتە ڕووكەشییەكاندا ون دەكات. ئەنجامی ئەم پەراوێز خستنە سەختە ئەوەیە كە پیاوانی قەڵەم لە برساندا یاخود لەژێر بنمیچی تەنهایی ماڵەكەی خۆیاندا بە بێكەسی و بەدڵپڕییەوە كۆچی دوایی دەكەن، بەبێ ئەوەی كەس لە ئازارەكانیان بگات یان زەنگێك بۆ فریادكەوتنیان لێبدرێت.

ئەم دۆخە تاڵە بێبەزییە، بەراورد دەكرێت بەو خەرجكردنە بێسنوورەی كە لە پێناو كەسانی پووچ و بێكاریگەردا ئەنجام دەدرێت. هەرێم پڕ بووە لە دیاردەی سەكۆ جۆراوجۆرەكان و دەركەوتنی ڕووكەشانەی هەمە شێوە، كە هیچ بەهایەكی مرۆیی یان ڕۆشنبیری پێشكەش ناكەن. س□ر□□□ای ئەوەش، كاتێك ئەكتەرێكی بیانی یان كەسایەتییەكی دەرەوە سەردانی كوردستان دەكات، بە دەفتەرە دۆلار خەڵات دەكرێت و پێشوازیی شاهانەی لەلایەن دامودەزگاكانەوە لێدەكرێت، لە كاتێكدا نووسەرێكی نیشتمانی بۆ دابینكردنی دەرمانی نەخۆشییەكی یان نانی ڕۆژانەی تووشی ئازارێكی جەرگبڕ دەبێت. ئەم دووڕووییە كۆمەڵایەتی و ڕاگەیاندنە، نیشانەی ئاشكرای داڕمانی بنەماكانی دادپەروەری و بەهای ڕۆشنبیرییە.

كاتێك لە كۆمەڵگەیەكدا بەهای مرۆڤ و خاوەن پێنووسەكان بەم شێوەیە بەرەو دابەزین دەچێت، ئەوا ئەو كۆمەڵگەیە نەك هەر لە ڕووی ڕۆشنبیرییەوە دەپووكێتەوە، بەڵكوو لە ڕووی ئاكاری و نەتەو□یشەوە ڕووبەڕووی داڕمانی یەكجارەكی دەبێتەوە. وڵاتێك ڕێز لە زانا و نووسەر و ئەدیبەكانی نەگرێت و شوێنیان بە كەسانی ڕووكەش و بێناو□□ك پڕ بكاتەوە، هەرگیزاو هەرگیز ناتوانێت ئاسۆیەكی گەش بۆ نەوەكانی داهاتووی بونیاد بنێت. پێویستە هۆشیارییەكی گشتی لە ناوەندە ڕۆشنبیرییەكان و ناو جەماوەردا دروست ببێتەوە بۆ گەڕاندنەوەی بەها بۆ خامە بێگەردەكان، چونكە نەتەوەكان بە بڕی پارە و ناوەندە پووچەكان ناپێورێن، بەڵكوو بەو بیرمەندانە دەناسرێن كە مێژوو و شوناسی نەتەوەكەیان دەپارێزن.

یەکەم بیری ئاوچەن دەزرایەوە؟.. مەی اسماعیل.. وەرگێڕانی لە عەرەبییەوە / فەرهاد ئەحمەد بەرزنجی

شانشینێکی بچووک هەبوو کە لە دەوری گۆمێکدا دروستکرابوو. لە یەکێک لە وەرزە گەرمەکانی هاویندا، باران نەباری و گۆمەکە وشکیکرد. خەڵکەکە نائومێد و نیگەران بوون، چوونە لای پاشا و گوتیان: "ماوەیەکی درێژە ئاسمان بارانی نەباراندووە؛ جوتیارەکان گوتیان: زەوییەکانمان بوونەتە چۆڵەوانی، راوچییەکان گوتیان: چیتر ناتوانین ماسی راو بکەین.. ئەی پاشای شانشین چۆن بژێوی ژیانمان پەیدا بکەین؟ لەم کارەساتە رزگارمان بکە." منداڵە بچووکەکانیش لە تینوێتیدا دەگریان.

پاشا نێردراوەکانی نارد بۆ هەر چوار لای جیهان بۆ ئەوەی بەدوای ئاودا بگەڕێن.. یەکەمیان بەرەو ڕۆژهەڵاتی خۆر رۆیشت، دووەمیان بەرەو باشوور، سێهەمیشیان بەرەو ڕۆژئاوا، و چوارەمیشیان شوێن ئەستێرەی باکوور کەوت. نێردراوەکان لە هەموو شوێنێک گەڕان؛ لە دەشت، دۆڵ و گردەکاندا، بەڵام بێسوود بوو. سێ لەوان بەبێ هیچ دەستکەوتێک گەڕانەوە. بەڵام چوارەمیان پێداگیر بوو لەسەر ئەوەی گەلەکەی خۆی نائومێد نەکات.. بەردەوامبوو لە ڕۆیشتن تا گەیشتە گوندێکی شاخاوی سارد.

کاتێک لە بناری شاخەکەدا دانیشتبوو بۆ ئەوەی بحەسێتەوە، ژنێکی پیر هات و لە تەنیشتی دانیشت. پیاوەکە ئاماژەی بۆ ئاسۆی دوور کرد و گوتی: "من لە شانشینێکی دوورەوە هاتووم، بەڵام ماوەی ساڵێکی تەواوە باران لای ئێمە نەباریوە. ئایا دەتوانیت یارمەتیم بدەیت بۆ دۆزینەوەی ئاو؟"

ژنەکە ئاماژەی پێکرد کە شوێنی بکەوێت، پاشان سەرکەوت بۆ سەر شاخەکە و چوونە ناو ئەشکەوتەکەوە. ژنەکە گوتی: "لە وڵاتی ئێمەشدا ئاو نییە، بەڵام ئەمەمان هەیە" و ئاماژەی بە پارچە سەهۆڵەکان کرد کە لە سەقفی ئەشکەوتەکەوە شۆڕ بوبوونەوە ، "ئێمە پێی دەڵێین: سەهۆڵ. پارچەیەکی لە ببەرەوە، و پاشان شانشینەکەت چیتر تینووی

نابێت.” پیاوەکە پارچەیەکی گەورە لە س□ه□□ک□ی شکاندو خستیە ناو جانتاکەیەوە، بە خێرایی سواری ئەسپەکەی بوو، گەڕایەوە بۆ نیشتمانەکەی. دوای بڕینی مەودایەکی درێژ بۆ گەیشتن بە کۆشکی پاشا، پارچە سەهۆڵە گەورەکە توابووەوە و ببووە پارچەیەکی بچووک.
هیچکەس لە کۆشکدا پێشتر لە ژیانیدا سەهۆڵی نەدیبوو، بۆیە هەمووان بە سەرسوڕمانەوە لێیان دەڕوانی. یەکێک لە ئامادەبووان هاواری کرد: “پێویستە ئەمە ‘تۆوی ئاو’ بێت!..”. پاشا فەرمانی کرد کە “تۆوی ئاوەکە” دەستبەجێ بچێنرێت. لە کاتێکدا جوتیارەکان چاڵێکیان بۆ چاندنی تۆوەکە هەڵدەکەند، قەبارەی سەهۆڵەکە لەژێر تیشکی خۆردا بچووکتر دەبووەوە. جوتیارەکان پەلەیان کرد بۆ ئەوەی تۆوەکە بخەنە ناو چاڵەکەوە، بەڵام پێش ئەوەی بە خۆڵ داپ□شن، (توابووەوە).
لێرەدا جوتیارەکان هەستیان بە سەرلێشێواوی و دڵەڕاوکێ کرد، بۆیە زیاتر و قووڵتر زەوی□کەیان هەڵکەند بەدوای تۆوە نهێنییەکەدا.
جوتیارەکان بە درێژایی شەو چاڵەکەیان هەڵکەند، و کاتێک بەرەبەیان هات، پاشا جوتیارە ماندووەکانی بینی کە لە دەوری چاڵێکی گەورە لەسەر زەوی نوستبوون. پاشان سەیری ناو چاڵەکەی کرد، بە سەرسوڕمانەوە هاواریکرد: “راپەڕن ئەی ڕۆڵە کۆڵنەدەرەکانی نیشتمانەکەم، تۆوی ئاوەکە شین بووە!.. ئەوەتا ئاو لە ناو چاڵەکەدایە!..”.
و بەم شێوەیە یەکەم بیر بۆ ئاو هەڵکەندرا!